

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТАЛАБАЛАРИГА МУСИҚА ДАРСЛАРИДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИ СИНГДИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН УСЛУБЛАРИ

Қахрамон Бобоқулов,

Жиззах Давлат педагогика институти
“Муסיқий таълим” кафедраси катта ўқитувчиси.

Саъдуллаев Ботир,

Ҳамид Олимжон ва Зулфия номидаги
мактаб-интернат физика фани ўқитувчиси.

Олий таълим даргоҳида талабаларда муסיқа дарслари миллий қадриятларни шакллантириш борасидаги чора-тадбирлар билан биргаликда олиб борилиши лозим. Чунки, инсон жамият аъзоси сифатида, у доимо турли гуруҳ ва жамоаларнинг вакили сифатида маънавий-маърифий таъсирлар остида бўлади. Яъни, ҳар бир шахснинг феъл-атворида, хатти-ҳаракатларида у мансуб бўлган миллат, халқ, профессионал тоифа, жамоа ва оиланинг ижобий ёки салбий таъсири бўлади. Тарихий шарт-шароит, давр, жамиятдаги маънавий-маърифий муҳит ва миллий қадриятларга оид таъсирлар ёшларнинг дунёқараши, фикрлаш тарзи, тафаккурида ўз аксини топади.

Ёшларни маънавий-маърифий руҳда тарбиялашда жамиятда белгиланадиган дастурий вазифалар ва олиб бориладиган муҳим устивор чора-тадбирлар юқори долзарблик касб этади. Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёв ўзининг Олий Мажлисга мурожаатномасида таъкидлаганидек, “Жамиятимизда аҳоли, айниқса, ёш йигит-қизларимизнинг маънавий ва маърифий савиясини доимий юксалтириш – биринчи даражали аҳамиятга эгадир. Шу боис, “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” деган дастурий ғоя асосида, ёшларни она юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларда ташаббускорлик, фидойилик, ахлоқий фазилатларни шакллантириш – ўта шарафли вазифадир”.

Умуман, тарихдан ҳам маълумки, қайси давлат ва мамлакатни олмайлик, жамиятда инсон маънавиятини шакллантирадиган муҳит унинг турли даражаларда маърифий ва руҳий оламнинг қиёфаси, ўзи оладиган тарбия ва таълимнинг асосларига боғлиқ бўлиб келган. Давримиз

ёшларининг имкониятлари ва имтиёзлари шундайки, унда уларнинг ҳар бири ўзининг эркин меҳнати билан тинимсиз изланишларисиз жамиятда маълум ижодий босиқичларга эришиб бўлмайди. Чунки ҳозирги рақобат ва глобаллашув даврида маънавий таҳдидларга қарши курашда ижодий онг ва санъатнинг роли бекиёсдир.

Халқ эътиқоди ва унинг ижодий руҳи шундай қудратли таъсир кучига эгаки, у ҳар бир соғлом фикрловчи инсонни ижодий фаолиятга, касби-корнинг ҳалол бўлишига замин яратади. Ўзбек халқи ана шундай илоҳий марҳаматга сазовор бўлган, уз миллий эътиқодига эга миллатлардан биридир. Буни биз буюк инсонлар, мутафаккирлар тимсолида кўрсак бўлади. Чунки, халқ руҳи ва ундаги эътиқодни миллатнинг энг илгор вакиллари, мутафаккирлар ифода этади. Масалан, Форобий, Жомий, Алишер Навоий, Фитрат каби алломаларнинг ижоди ҳам халқ эътиқодининг ўлмас намунасидир.

Тарихдан маълумки, ер юзида яшовчи барча халқларнинг ўз маданияти ва санъати, шунингдек, мусиқий маданияти мавжуд бўлиб, уларнинг маънавий бойлиги ҳисобланган. Айниқса, Шарқ халқларининг мусиқий маданияти ҳар бир халқ миллий мусиқасининг асосини ташкил этган, назарий ва амалий ижрочилик мактабига эга бўлган. Шарқ халқларининг мусиқий бойлиги бўлган мақом ва мусиқий ижрочиликнинг бошқа аниқ туркумлари турли даврларда турли кўриниш ва йўналишлар билан ижро этилиб келинган ва ривожланган. Маданий ривожланиш ўз навбатида мусиқа санъатининг тараққий этишига таъсир кўрсатган. А.Авлонийнинг таъкидлашича, “Тараққий қилган миллатларнинг ҳунар ва санъатларининг барчаси илми ва назари ибрат соясида намоён ўлиб, оламни мунаввар ва мусаххар қилмишлар”.

Талабаларга мусиқа фани орқали миллий қадриятларни сингдиришдан асосий мақсад талабаларда касбий мусиқа жанрларини билиш, ўзбек

мақомлари тарихини ўрганиш, мақом йўлларининг нота ёзувлари, энг муҳим тарихий, назарий ва ижрочилик масалалари каби мавзуларни билишга қаратилган. Муסיқа фанини ўзлаштиришдан келиб чиқадиган вазифалар - талабалар турли йўналишларда билимларга эга бўлганликларини намойиш этишларидан иборат. Айрим мавзуларга доир мулоқотлар ўтказиш, суҳбатлар уюштириш, муסיқий намуналарни таҳлил этиш ва тинглаш, катта ҳажмли мавзулар ўтиб бўлгандан сўнг, семестр якунларида турли хил шаклларда синов дарсларини ўтказиш тавсия этилади.

Муסיқа дарсларида миллий қадриятларни сингдиришда талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига кўйидаги талаблар кўйилади. Талаба:

- турли хил даврларга хос бўлган муסיқа адабиётларини;
- ўзбек халқи ҳаётининг турли тарихий даврларидаги энг муҳим муסיқий-тарихий жараёнларни;
- ранг-баранг чолғуларни, бой ижрочилик анъаналарни;
- оғзаки касбий мумтоз муסיқаси ҳамда ҳозирги замон Ўзбекистон композиторлик ижодиётини;
- ўзбек анъанавий ашула ва чолғу жанрлари, мақом турларини, нота ёзувларини;
- оғзаки касбий мумтоз муסיқа ва композиторлик ижодиёти асарларини таҳлил этишнинг асосий услубларини эгаллаш кўникмалари;
- турли хил халқлар муסיқа санъатининг ўзига хос турдош жиҳатларини;
- миллий муסיқа анъаналарининг муштарак ва ўзига хос жиҳатларини аниқлаш малакаларини эгаллашлари лозим.

Халқ ижодиёти, юқорида эътироф этилганидек, ҳар бир шахс ижодиётининг йўналишини белгилайди. Ижодий тарбия ва таъсир жараёни ёшларда маънавий барқарорликни таъминлайди, атрофдаги инсонларга нисбатан илиқ, маърифий мулоқотни таъминлайди. Ижодий тарбия ғоявий таъсир воситаси. Миллий ғояни халқ онгига етказишда муסיқий ижод намуналари ҳам таъсир воситасиларидан биридир. Чунки, муסיқа азалдан

инсонларни меҳр-мурувват, инсонпарварлик, дўстлик ва садоқат анъаналари руҳида тарбиялаб келган. Фалсафа қомусий луғатда таъкидланишича, “Воқеликни алоҳида нозиклик, сезгирлик, самимийлик руҳида инъикос этишда мусиқанинг аҳамияти катта, у одамларнинг руҳий ҳолатини, ички дунёсини, кечинмаларини, ҳис-туйғуларини бетакрор нозик оханг-қуйларда ифодалайди”.

Ўқув-тарбия фаолиятида мусиқа ўқитувчиси халқимиз мумтоз санъатини ўқувчига усталик билан етказиб бера олаши, инсонпарварлик ва юқори маънавий салоҳиятни ўзида мужассам этиши, ижобий касбий-педагогик фазилатларини ўзида шакллантириши керак. Мусиқа дарсларида ўқитувчининг касбий-педагогик фазилатлари умуминсоний ва миллий ахлоқ-одобнинг қонуниятлари, тамойиллари, тушунчалари, мезонларидан ташкил топиши лозим. Чунки, “Шахснинг кўнглида, руҳий дунёсида маънавиятни барқарор бардавом этадиган, унинг ҳар бир ўй-мушоҳадаси, юриш-туриши, муносабат ва ҳатти-ҳаракатига қувват берадиган, буюк амалларга чорлайдиган манба адабиёт ва санъатдир”.

Миллий кадрларимизнинг аҳамиятини кўрсатиш жамият миқёсида жуда катта даража ва кўламга эгадир. Уларнинг барчасини бир бошдан санаб ўтиш жуда ҳам катта вақт ва мезонларни талаб этади. Масалан, она меҳр-муҳаббатининг нақадар улкан куч экани, бунга алоқадор ноёб удумларимиз борлигини англаш учун оддий она алласининг таъсирчанлигини англаш ҳам кучли кечинмаларни уйғотиши мумкин. Агар биз ёшларимизда болалиқдан бошлаб соғлом эътиқод ва юксак дунёқарашни шакллантира оلسак, улар маънавияти бой, мустақил фикрли ва олийжаноб шахслар бўлиб камолга етади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абдулла Авлоний. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. –Тошкент, “Ўқитувчи”, 1992. -29.
2. Фалсафа қомусий луғат. Тошкент, “Шарқ”, 2004. –Б. 357.
3. Ризаев Ш. Изтироб санъати: адабиёт, театр, кино, мусиқа. -Тошкент, Янги аср авлоди, 2013. –Б. 26.